

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1919 kl. 5 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 15 regeringsformen.

Närvarande: Herrar Larsson i Västerås, Clason, Hellberg, Bellinder, Olof Olsson, von Geijer, von Mentzer, von Zweigbergk, greve Henning Wachtmeister, Hulting, Henriksson, Leander, Hansson i Gårda, Norman, Persson i Tofta, Kahlström, Runefors, Hansson i Sölvesborg och Andersson i Igelboda.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 379, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 15 regeringsformen.

Regeringsformen.

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han själv förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 5 saml. 30 häft. (Nr 35.)

av chefen för det departement, dit ärendet hörer. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra över de företag Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut överensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, vars riktighet Konungen medelst Sin höga påskrift besanne.

Genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag bestämmes, vilka regeringsärenden må handläggas såsom kommandomål.

*Den kungliga
propositionens
motivering.*

Till stöd för detta förslag har chefen för justitiedepartementet efter gemensam beredning med cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen, enligt det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 21 mars 1919, anfört följande:

**Kommando-
mål.**

*Departementsche-
fens yttrande i pro-
positionen
angående lag
om statsde-
partementen.*

»I yttrande till statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden denna dag, bilagt proposition med förslag till ny lag om statsdepartementen, har jag berört frågan om ett närmare bestämmande av begreppet kommandomål och skapande av förstärkta garantier för att viktigare försvarsärenden må bliva behandlade i statsråd. Jag anförde därvid, att uppkomsten av detta spörsmål stode i samband därmed, att gränsen mellan de ärenden rörande rikets försvar till lands och sjöss, vilka borde behandlas i statsråd, och dem, som vore att betrakta såsom kommandomål, icke ansetts vara med önskvärd tydlighet angiven i § 15 regeringsförmen. I detta lagrum stadgades nämligen allenast, att med kommandomål förstodes »sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till land och sjöss, omedelbarligen besörjer.»

Vidare yttrade jag vid nyssnämnda tillfälle i detta ämne följande.

Förevarande fråga hade vid flera tillfällen motionsvis dragits under riksdagens prövning. Vid 1911 och 1916 års riksdagar biföll andra kammaren vid konstitutionsutskottets utlåtanden i ämnet fogade reservationer, vari yrkats avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t i nyss angivet syfte. Med anledning av en i första kammaren väckt motion hemställde därefter konstitutionsutskottet vid 1917 års riksdag (utlåtande nr 29), att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag i syfte att begreppet kommandomål måtte närmare bestämmas och garantier givas för att viktigare ärenden inom försvarsväsendets område bleve behandlade i statsråd. Denna hemställan bifölls av andra, men avslogs av första kammaren.

Sedermera hade hans excellens herr statsministern i proposition (nr 34) till 1918 års urtima riksdag uttalat, att förevarande fråga lämpligen borde beaktas vid utarbetandet av de förslag rörande departementsindel-

ningen och därmed sammanhängande ärenden, som vore under beredning inom justitiedepartementet.

Även kommitterade för statsdepartementens organisation (departementalkommitterade) hade i sitt den 31 december 1912 avgivna betänkande upptagit ifrågakarande spörsmål. Kommitterade hade därvid anfört, att bristen på klarhet i förutnämnda grundlagsbestämmelse gjort sig mera kännbar före genomförandet av 1840 års författningsreform, då kommandomålen föredrogos av särskilda generaladjutanter för armén och flottan. Det framginge vidare av kommitterades betänkande, att kommitterade för sin del funnit den praxis, som vid tidpunkten för deras utredning utvecklats sig i fråga om gränsen mellan kommandomål och i statsrådet föredragna försvarsärenden, vara tillfredsställande. Kommitterade hade emellertid funnit sig böra föreslå, att denna praxis måtte regelbindas. Då det enligt kommitterades uppfattning knappast läte sig göra att kort och koncist definiera begreppet kommandomål, borde de erforderliga bestämmelserna i förevarande avseende icke erhålla sin plats i grundlagen, utan i en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag; och hade kommitterade i anslutning härtill avgivit förslag till *lag om kommandomål* samt därvid tillika hemställt, att i § 15 regeringsformen måtte införas en hänvisning till denna lag. I nämnda lagförslag hade kommitterade sökt så noggrant som möjligt angiva gränsen mellan konseljärenden och kommandomålen, varjämte de viktigaste grupperna av de regeringsärenden, som enligt kommitterades mening borde prövas i kommandoväg, blivit uppräknade. Därvid hade ock tagits hänsyn därtill, att en avsevärd del av de ärenden, som för närvarande handlades som kommandomål, kunde decentraliseras till underordnad myndighet.

För egen del förklarade jag mig anse, att den ökade stadga vid försvarsärendenas handläggning och den garanti för viktigare försvarsärendens behandling i statsråd, som ansetts erforderlig, borde åvägabringas genom ett närmare bestämmande av de ärenden, som vore att hänföra till kommandomål, i syfte att därunder måtte inbegripas allenast sådana ärenden, som ansåges böra fortfarande behandlas i den för kommandomål stadgade ordning. Då — på sätt departementalkommitterade anfört — hithörande stadganden icke lämpligen kunde inrymmas i grundlagen, syntes i enlighet med kommitterades mening en särskild lag i ämnet böra utfärdas. Förslag till sådan lag kunde dock icke nu föreläggas riksdagen till antagande, enär dessförinnan borde i grundlagsenlig ordning beslutas, att det närmare bestämmandet av det i § 15 regeringsformen angivna begreppet kommandomål skulle ske i form av en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. I sådant avseende borde en hänvisning till

denna lag infogas i nämnda grundlagsparagraf. Då emellertid riksdagen redan vid den första behandlingen av denna grundlagsfråga borde äga tillfälle att preliminärt ena sig om innehållet i sagda lag, hade inom justitiedepartementet utarbetats ett förslag därtill; och anmälde jag min avsikt att, sedan från cheferna för generalstaben och marinstaben infordrade yttranden över detta förslag numera inkommit till Kungl. Maj:t få senare denna dag underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om avlåtande till riksdagen av proposition om erforderligt tillägg till § 15 regeringsformen.

*Departement-
schefen.*

Jag torde icke nu behöva ytterligare utveckla de skäl, som tala för, att innebörden av det i § 15 angivna begreppet kommandomål närmare bestämmes genom särskild lag. Denna fråga äger visserligen icke sådant samband med förslaget om de båda försvarsdepartementens sammanslagning, att dess lösning utgör förutsättning för sistnämnda förslags genomförande. Den ändrade avfattning av § 15 regeringsformen, som slutgiltigt antogs år 1918 och innebar, att orden »den bland krigsdepartementens chefer, till vars departement ärendet hörer» utbyttes mot »chefen för det departement, dit ärendet hörer», har ursprungligen föreslagits av departementalkommitterade i samband med kommitterades förslag om försvarsdepartementens sammanslagning. Någon ytterligare ändring i § 15 regeringsformen påkallas sålunda icke i och för sig därav, att en sådan sammanslagning verkställs. Men jag finner dock önskvärt, att frågan om kommandoärendens handläggning nu upptages till prövning i sammanhang med den ifrågasatta omorganisationen av försvarsdepartementen. Jag torde ock få erinra därom, att förevarande spörsmål, såsom framgår av dess behandling inom riksdagen, ansetts äga ett visst samband med de frågor, vilka beröras i en förut denna dag enligt Kungl. Maj:ts beslut till riksdagen avlåten proposition, innefattande förslag till ändrade grundlagsbestämmelser om utrikespolitiska ärendens behandling.

Jag förordar sålunda, att ett tillägg fogas till § 15 regeringsformen av följande lydelse: »Genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag bestämmes, vilka regeringsärenden må handläggas såsom kommandomål».

Beträffande den ifrågasatta lagen om kommandomål har jag, såsom förut berörts, på sin tid låtit inom justitiedepartementet — på grundval av ett av departementalkommitterade upprättat lagutkast — utarbeta ett förslag till sådan lag, vilket utstälts till yttrande av cheferna för generalstaben och marinstaben. Dessa hava i sina utlåtanden endast i vissa detaljer framställt erinringar mot det remitterade förslaget, som numera underkastats vissa jämkningar i anledning av de framställda erinringarna.

Det sålunda överarbetade förslaget till lag om kommandomål, vilket är avsett att till antagande föreläggas den riksdag, som må komma att definitivt bifalla grundlagsändringsförslaget, torde såsom bilaga få fogas vid detta protokoll.

I samband härmed synes mig lämpligt, att § 15 regeringsformen undergår ändring jämväl i ett annat hänseende. Ifrågavarande lagrum innehåller nu stadgande bland annat därom att, därest vederbörande departementschef finner företag, som Konungen vid föredragning inför honom av kommandomål beslutar, »vara av en vådlig riktning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jämväl, att Konungen ville kalla, till ett krigsråd däröver, tvenne eller flere av de närvarande högre militära ämbetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, där den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det avseende, Honom gott synes».

Bestämmelsen angående krigsråd i § 15 regeringsformen.

Den år 1894 tillsatta kommitté, som påföljande år avgav betänkande och förslag i fråga om lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementens för- ening till ett departement och som därvid föreslog inrättandet av särskilda befattningar såsom generaladjutanter för hären och för flottan, yttrade härom, att omförmälda stadgande, vilket torde huvudsakligen åsyfta åtgärder vid tillfällen, då fara för krig vore för handen eller krigstillstånd redan inträtt, dåmera knappast syntes vara lämpligt eller väl överens- stämma med våra konstitutionella förhållanden, sådana de efter hand ut- vecklats. Vore föredragandens betänkligheter — yttrade kommittén vidare — av så ytterst allvarlig art, som ordalydelsen här förutsatte, kunde till- kallandet av uteslutande militära rådgivare svårigen anses tillfyllestgörande, utan torde ärendet då böra handläggas i den ordning, som måste anses erbjuda den största möjliga konstitutionella garanti. Kommittén hade därför ansett nämnda stadgande böra utbytas mot föreskrift för general- adjutanten att i fall, varom här vore fråga, tillstyrka ärendets företagande i statsrådet.

1894 års kommitté.

Departementalkommitterade hava i detta ämne anfört följande.

I fråga om uteslutande ur grundlagen av förevarande stadgande hyste kommitterade samma uppfattning som den, vilken sålunda uttalats av 1894 års kommitté. Däremot ansåge kommitterade icke erforderligt, att det nuvarande stadgandet utbyttes mot ett annat av innehåll, att de- partementschefen skulle i vederbörligt fall tillstyrka Konungen att hän- skjuta ärendet till avgörande i statsrådet. Då omförmälda kommitté före- slagit, att särskilda tjänstemän, generaladjutanter för hären och för flottan, skulle vara Konungens rådgivare i kommandomål, hade det varit ganska naturligt, att kommittén skulle komma till förut angivna yrkande i före-

Departementalkommitterade.

varande hänseende. Enligt departementalkommitterades förslag åter skulle chefen för försvarsdepartementet vara föredragande jämväl i kommandomål, vilket i förevarande avseende innebure en uppenbar skillnad.

I övrigt borde beaktas, att ifrågavarande stadgande icke kunde avse beslut om krig eller fred. Frågor därom skulle behandlas i den ordning 13 § regeringsformen stadgade. Därjämte torde böra uppmärksammas, att för påbörjande av krig fordrades användning av de därför avsedda kreditiven, men dessa kunde ej lyftas utan beslut i statsrådet. Enahanda vore förhållandet med beslut om rekvisitioner för krigsmaktens behov, om användning av järnvägar, post och telegraf för krigsändamål och om inkallande av beväringen m. m.

Härtill komme, att genom den av kommitterade föreslagna lagen om kommandomål full trygghet borde vinnas mot fattande av beslut i kommandoväg angående åtgärder, varom föreskrifter i sådan ordning ej finge lämnas.

Ur nu angivna synpunkter vore det av 1894 års kommitté föreslagna nya stadgandet i 15 § regeringsformen icke behöfligt. Det kunde ej heller anses tillrådligt att intaga ett sådant stadgande i grundlagen, enär det kunde giva anledning till störande inblandning från den civila administrationens sida i fråga om rent militära operationer eller dylikt.

Om tillkallande av ett krigsråd behövde numera ännu mindre föreskrifter lämnas. I den mån detta avsåge rådslag om militära operationer, såsom förflyttning av större truppstyrkor m. m., torde det i forna dagar ej saknat betydelse, men sedan numera särskilda staber — general- och marinstaberna — blivit inrättade, i vilka mobiliseringsplanerna på förhand utarbetades samt i händelse av krig en särskild stab jämte andra tjänstemän ställdes till Konungens förfogande för den högre krigsledningen, måste samma stadgande anses vara av ringa eller ingen vikt. Dessa frågor vore icke kommandomål i grundlagens mening. I kommandoväg handlades nämligen ej under krig andra mål än sådana, som rörde stridskrafterna i hemorten, men icke frågor, som anginge de mobiliserade stridskrafterna.

Av sålunda anförda skäl hade departementalkommitterade ansett ifrågavarande stadgande böra utgå ur grundlagen.

Departementalschefen.

Förevarande stadgande om tillkallande i angivna fall av ett krigsråd, bestående av militära tjänstemän, vilka för sina rådslag ej äro underkastade vare sig konstitutionellt eller annat ansvar, utgör onekligen ett avsteg från de grundsatser i fråga om regeringsärendenas handläggning, på vilka vår statsförfattning eljest är byggd. Även om behov av ett sådant stad-

gande kunnat under mindre utvecklade konstitutionella förhållanden göra sig gällande, saknar detsamma därjämte numera all praktisk betydelse. Jag anser därför, i likhet med departementalkommittéerna, att stadgandet bör uteslutas ur grundlagen. Beträffande den av 1894 års kommitté gjorda framställningen om ersättande av omförmälda stadgande med en föreskrift för vederbörande föredragande att i fall, varom här är fråga, tillstyrka ärendets företagande i statsrådet, finner jag så mycket mindre skäl föreligga för införandet i grundlagen av en sådan föreskrift, som, därest den ifrågasatta lagen om kommandomål blir antagen, en så noggrant som möjligt beständ gräns kommer att uppdragas mellan de regeringsärenden som skola handläggas av Konungen i statsrådet, och kommandomålen.»

Vid propositionen hade såsom bilaga fogats följande

Förslag

till

Lag

om kommandomål.

1 §.

Såsom kommandomål enligt § 15 regeringsformen må handläggas regeringsärenden, som avse verkställighet i militäriskt hänseende av vad krigsmakten till lands och sjöss har att fullgöra på grund av lagar, författningar eller särskilda av Konungen i statsrådet fattade beslut.

Ej må i den för behandling av kommandomål stadgade ordning fattas beslut, som innebär rubbning eller förklaring av gällande lag eller författning eller särskilda av Konungen i statsrådet meddelade bestämmelser eller berör svenska medborgare annorledes än med avseende å dem åliggande tjänstgöring vid krigsmakten eller är av beskaffenhet att för statsverket medföra utgift, för vars bestridande medel icke blivit av riksdagen anvisade eller eljest äro för Kungl. Maj:t tillgängliga.

2 §.

Under iakttagande av vad i 1 § sägs må huvudsakligen följande regeringsärenden handläggas och avgöras såsom kommandomål, nämligen ärenden, som angå:

fastställande av exercis- och tjänstgöringsreglementen samt instruktioner för personalens utbildning;

föreskrifter i övrigt för personalens utbildning och övningar ävensom för användningen av hästar, som legas för arméns eller marinens behov; fartygs rustande, förseende med besättningar och utrustning i övrigt, utsändande på expedition samt förläggande i beredskap och uppläggning;

instruktioner för befälhavare över fartyg, sjöpositioner och fästningar;

uttagning och fördelning av värnpliktiga till tjänstgöring;

mobiliseringsföreskrifter;

fastställande av modeller samt utförande av försök med nya persedlar eller ny materiel;

kommendering och placering av officerare och vederlikar till tjänstgöring och extra förrättningar;

instruktioner för militär- och marinattachéer samt andra personer, som tilldelats särskilda uppdrag;

tillträde för svensk undersåte till befästningar och örlogsvarv m. m.; samt

ansökningar om tjänstledighet och tillåtelse att vistas utrikes samt övriga ansökningar, i den mån de icke skola, på grund av särskilda bestämmelser, prövas av Konungen i statsrådet.

3 §.

Cheferna för arméns och marinens kommandoexpeditioner hava att lämna departementschefen biträde vid kommandomålen beredning till föredragning inför Konungen.

Vid beredning av kommandomål, som beröra såväl armén som marinen, skall samarbete äga rum mellan arméns och marinens kommandoexpeditioner.

4 §.

I den för behandling av kommandomål stadgade ordning må Konungen åt särskild militär tjänsteman eller myndighet uppdraga att avgöra ärenden, vilka enligt denna lag må behandlas såsom kommandomål och som äro av enklare natur.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 15 regeeringsformen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmält.

Mot vad Kungl. Maj:t i ifrågavarande proposition hemställt, har utskottet icke annan erinran att göra, än att ändring även bör äga rum av § 38 riksdagsordningen för att lagen om kommandomål skall komma att hänföras under konstitutionsutskottets verksamhetsområde. Till sådan ändring av ifrågavarande paragraf framställer utskottet här nedan förslag.

Utskottets
yttrande.

Jämlikt den lydelse, § 15 regeringsformen ägde före 1840, föredrogos kommandomålen av »den ämbetsman, åt vilken konungen allmän befattning därmed uppdragit». För att även denna ämbetsmans rådslag skulle kunna bli föremål för rättsligt bedömande, stadgades i § 106 regeringsformen, att konstitutionsutskottet ägde ställa honom under åtal inför riks rätt. Genom den ändring av § 15 regeringsformen, som skedde vid 1840—41 års riksdag, föreskrevs, att kommandomål skulle föredragas av den bland krigsdepartementens chefer, till vars departement ärendet hörde. Denna bestämmelse gjorde tydligen de särskilda föreskrifterna i § 106 regeringsformen om den ämbetsman, som föredrog kommandomål, överflödiga, men ändring av sistnämnda paragraf ägde dock icke rum. Anledningen härtill är tvevelsutan att söka i att spörsmålet om överflyttande av föredragningen av kommandomålen från särskilda ämbetsmän — generaladjutanter — uppkom först vid den senare riksdagsbehandlingen av det konstitutionsutskottets memorial, i vilket hithörande förslag till ändringar i grundlagarna underställdes riksdagen. Då emellertid genom den ändring av § 15 regeringsformen, vilken utskottet nu tillstyrkt, den sista resten av det äldre sättet för kommandomålens föredragning skulle försvinna, har det syntts utskottet önskvärt, att samtidigt även § 106 regeringsformen erhöles en lydelse, som ansluter sig till de ändrade reglerna. Utskottet framlägger därför även förslag till ändrad lydelse av § 106 regeringsformen.

För den händelse såväl de genom detta utlåtande som de genom utskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 346, av utskottet föreslagna ändringar i grundlagarna komma att bli slutligt antagna, blir en sammanarbetning erforderlig beträffande de olika förslagen till ny lydelse av § 38 mom. 2 riksdagsordningen, enär detta moment i skilda avseenden beröres av de föreslagna ändringarna. Utskottet framställer här nedan jämväl förslag till sådan sammanarbetning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föresvarande proposition måtte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 15 och 106 regeringsformen samt § 38 mom. 2 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han själv förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro av chefen för det departement, dit ärendet hör. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra över de företag Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut överensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, vars riktighet Konungen medelst Sin höga påskrift besanne. *Finner nämnde ämbetsman dessa företag vara av en vådlig riktning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jämväl, att Konungen ville kalla, till ett krigsråd däröver, tvenne eller flere av de närvarande högre militära ämbetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, där den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det avseende, Honom gott synes.*

(Föreslagen lydelse:)

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han själv förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro av chefen för det departement, dit ärendet hör. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra över de företag Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut överensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, vars riktighet Konungen medelst Sin höga påskrift besanne.

Genom en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag bestämmes, vilka regeringsärenden må handläggas såsom kommandomål.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 106.

Finner utskottet av dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, *eller den ämbetsman, som i kommandomål Konungen rådgivit*, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon överträdelse därav, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan överträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande av någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § av denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan under tilltal av justitieombudsmannen inför riksrätten, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot regeringsrätten föreskrives. Då statsrådets ledamöter *eller Konungens rådgivare i kommandomål* finnas hava, på sätt ovanberört är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande av sådant ansvar utav Konungen och riksdagen fastställt varder.

Riksdagsordningen.

§ 38.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag

§ 106.

Finner utskottet av dessa protokoll, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon överträdelse därav, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan överträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande av någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § av denna regeringsform förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall konstitutionsutskottet ställa en sådan under tilltal av justitieombudsmannen inför riksrätten, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot regeringsrätten föreskrives. Då statsrådets ledamöter finnas hava, på sätt ovanberört är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som till bestämmande av sådant ansvar utav Konungen och riksdagen fastställd varder.

§ 38.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.

i anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, *om kommandomål*, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.

b) att, för den händelse vad utskottet föreslagit såväl i sitt utlåtande nr 34 som i förevarande utlåtande vinner riksdagens bifall, riksdagen ville besluta att såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av 38 § 2 mom. riksdagsordningen.

§ 38.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.

§ 38.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor, som angå antingen stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av kommunallagarna samt av lagar och författningar om statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, *om kommandomål*, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte, eller ock överenskom-

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

melser med främmande makter i
ämnena, som ej tillhöra annat ut-
skotts behandling.

Stockholm den 30 maj 1919.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservation:

av herr *von Mentzer*.
